

Теоретичні засади внутрішньогосподарського контролю

Внутрішньогосподарський контроль за умов належної його організації здатен суттєво підвищити ефективність виробництва та, як наслідок, конкурентоспроможність суб'єкта господарювання. В той же час, організаційно-методичні засади контролю опираються на теоретичне підґрунтя, правильне розуміння якого дозволяє комплексно підійти до побудови системи внутрішньогосподарського контролю на підприємстві. Метою статті є систематизація теоретичних засад внутрішньогосподарського контролю, що дозволить виробити комплексний підхід до побудови системи контролю на підприємстві. Здійснено аналіз наукових підходів до визначення сутності поняття «внутрішньогосподарський контроль». Систематизовано класифікаційні ознаки внутрішньогосподарського контролю. Уточнено мету та перелік об'єктів внутрішньогосподарського контролю. Оцінено рівень розкриття сутності внутрішньогосподарського контролю в національному і міжнародному законодавстві. Узагальнено методичні аспекти здійснення внутрішньогосподарського контролю. На думку автора, законодавче закріплення терміну «внутрішньогосподарський контроль» дозволить уніфікувати підходи до його організації і методики, сприятиме кращому розумінню його мети і завдань.

Ключові слова: внутрішньогосподарський контроль, внутрішній аудит, класифікація, завдання внутрішньогосподарського контролю, об'єкти внутрішньогосподарського контролю.

Теоретические основы внутрихозяйственного контроля

Внутрихозяйственный контроль при условии надлежащей его организации способен существенно повысить эффективность производства и, как следствие, конкурентоспособность предприятия. В то же время, организационно-методические положения контроля опираются на теоретические основы, правильное понимание которых позволяет комплексно подойти к построению системы внутрихозяйственного контроля на предприятии. Целью статьи является систематизация теоретических основ внутрихозяйственного контроля, что позволит выработать комплексный подход к построению системы контроля на предприятии. Осуществлен анализ научных подходов к определению сущности понятия «внутрихозяйственный контроль». Систематизированы классификационные признаки внутрихозяйственного контроля. Уточнено цель и перечень объектов внутрихозяйственного контроля. Оценен уровень раскрытия сущности внутрихозяйственного контроля в национальном и международном законодательстве. Обобщены методические аспекты осуществления внутрихозяйственного контроля. По мнению автора, законодательное закрепление термина «внутрихозяйственный контроль» позволит унифицировать подходы к его организации и методике, а также будет способствовать лучшему пониманию его цели и задач.

Ключевые слова: внутрихозяйственный контроль, внутренний аудит, классификация, задачи внутрихозяйственного контроля, объекты внутрихозяйственного контроля.

Theoretical Framework of Internal Control

Internal control when properly arranged can significantly increase efficiency of production and thereby competitiveness of the economic operator. At the same time organizational and methodological control methods are

based on theory, which insight allows comprehensive approach to creation of the internal controls at the entity. The purpose of this article is to systematize theoretical basis of internal control that shall enable to develop the comprehensive approach to creation of internal controls at the entity. In order to identify the nature of internal control the author analyzed scientific approaches, systematized qualifying characteristics, clarified the purpose and the list of internal control subjects assessed the level of disclosure of the internal control nature in the national and international law, summarized methodological aspects of internal control. In the author's opinion, legislative recognition of 'internal control' shall make it possible to unify approaches arrangement and methodology thereof, facilitate better understanding of its purpose and objectives.

Keywords: *internal control, internal audit, classification, tasks of internal control, objects of internal control.*

Постановка проблеми. Внутрішньогосподарський контроль як невід'ємна складова управління підприємством за умов належної його організації здатен суттєво підвищити ефективність виробництва та, як наслідок, конкурентоспроможність суб'єкта господарювання. В той же час, організаційно-методичні засади внутрішньогосподарського контролю опираються на теоретичне підґрунтя, правильне розуміння якого дозволяє комплексно підійти до побудови системи контролю на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Внутрішньогосподарський контроль – один із центральних об'єктів досліджень таких вчених як М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Дікань, В.Ф. Максимова, С.О. Михайловіна, Л.В. Нападовська, Л.В. Рибалко, В.П. Пантелеєв. Серед останніх публікацій присвячених піднятій тематиці варто відмітити статті Р.М. Воронка, Л.А. Чудак, дисертаційне дослідження С.М. Зубчик.

Не зважаючи на значну кількість публікацій стосовно зазначеної тематики, теоретичні засади внутрішньогосподарського контролю залишаються актуальним об'єктом наукових досліджень, що пов'язано із необхідністю оновлення їх відповідно до змін зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування підприємств.

Метою статті є систематизація теоретичних засад внутрішньогосподарського контролю, що дозволить виробити комплексний підхід до побудови системи контролю на підприємстві.

Методика дослідження. В ході дослідження було використано загальнонаукові методи досліджень: аналіз, синтез, індукція, дедукція та специфічні методи, серед яких табличне, графічне та аналітичне моделювання.

Виклад основних результатів дослідження. На сучасному етапі господарювання існує потреба в ефективному управлінні виробничою діяльністю в умовах конкурентного середовища, яке вимагає максимально продуктивної системи виробництва. Процес управління покликаний вирішити стратегічні та оперативні завдання організації за допомогою його основних функцій – планування, організації, мотивації і контролю. Серед чотирьох функцій ключовою є функція контролю, адже вона забезпечує інформацією про нагальний стан справ, на основі якої приймаються управлінські рішення щодо усунення наявних недоліків.

Підвидом економічного контролю є внутрішньогосподарський контроль (далі – ВГК), більш вузьке поняття, під яким розуміють перевірку відповідності

фактичних даних діяльності підприємства до існуючих обмежень, що здійснюється в межах господарюючого суб'єкта. Для таких цілей на великих підприємствах організують спеціальні відділи внутрішнього контролю, які відстежують фінансово-господарську діяльність організації, впроваджують шляхи її вдосконалення та зменшують ризики втрати ресурсів на підприємстві. Законодавчо встановлено, що господарські товариства і кооперативи організують ВГК у формі ревізійних комісій, на підприємствах інших форм власності діяльність ревізійних комісій здійснюється на добровільних засадах.

Суб'єктами внутрішньогосподарського контролю виступають керівник підприємства та посадові особи на які покладено відповідні обов'язки. Зокрема, це може бути конкретний працівник, або цілий підрозділ (відділ, угруповання), що залежить від потреб та можливостей суб'єкта господарювання.

Внутрішньогосподарський контроль на підприємствах здійснюють штатні контролери-ревізори, керівники і співробітники відділів управління підприємств, а також посадові особи інших підрозділів відповідно до покладених на них службових обов'язків. До функцій управлінського персоналу та спеціалістів входить попередній, поточний і наступний контроль, які нормативно зафіксовані в посадових інструкціях. Обліковий персонал на чолі з головним бухгалтером здійснює контрольні функції в процесі відображення господарських операцій в первинних документах, реєстрах, звітах. [3, с. 134].

Зазвичай на підприємствах внутрішньогосподарський контроль здійснюють власники, менеджери, наглядова рада, ревізійна комісія, інвентаризаційна комісія, служба внутрішнього аудиту, керівники і спеціалісти підприємства, керівники центрів відповідальності, обліково-економічний і планово-фінансовий відділи, робітники тощо [18]. Крім внутрішнього контролю підприємств існує зовнішній, який можна класифікувати на відомчий, позавідомчий, незалежний та муніципальний.

Що стосується контролю за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій та перевірки стану бухгалтерського обліку підприємства, то ці функції покладені на головного бухгалтера згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Крім головного бухгалтера, перевірку достовірності даних бухгалтерського обліку може здійснювати служба внутрішнього аудиту, так як

внутрішній аудит є формою внутрішньогосподарського контролю [9].

Досить часто поняття внутрішній аудит та внутрішньогосподарський контроль ототожнюють, хоча внутрішній аудит є вузьким поняттям та зачіпає лише сферу бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Внутрішній аудит, виконує контрольні функції залежно від мети і завдань, покладених на внутрішніх аудиторів підприємства, поширений на середніх і великих підприємствах. Внутрішні аудитори залежні і підпорядковані органу, який їх призначив. Вони проводять планові та позапланові перевірки за вказівкою вищого керівництва, є штатними працівниками, не зобов'язані мати сертифікат аудитора, можуть бути фахівцями з бухгалтерського обліку, фінансів, економіки, права тощо. За результатами внутрішнього аудиту складається звіт, який передається вищому керівництву. В звіті дається оцінка виявлених фактів, надаються рекомендації, поради та інша інформація [3, с. 137].

Спробуємо з'ясувати сутність поняття «внутрішньогосподарський контроль». Сьогодні існують різноманітні підходи до трактування даного поняття: від його ототожнення з управлінським обліком до наближення з менеджментом.

Зокрема, А.О. Подолянчук зосереджує свою увагу на внутрішньогосподарському контролі сільськогосподарських підприємств та характеризує його як систему, що функціонує всередині підприємства і як функцію управління, яку виконують відповідні відділи, служби чи окремі особи відповідно до покладених на них службових обов'язків: агрономічна, зооветеринарна, інженерна служби, економічний відділ та економіст, управлінський персонал, головний бухгалтер і обліковий персонал, матеріально-відповідальні особи [18, с. 110].

Такі науковці як Ф.Ф. Бутинець, Н.Г. Виговська, Н.М. Малога, Н.І. Петренко розглядають внутрішньогосподарський контроль, як незалежну оцінку відповідності діяльності підприємства поставленим завданням, що включає контрольні функції, які забезпечуються керівниками (власниками) підприємств, організацій, установ, концернів, асоціацій відповідно до діючого законодавства [3, с. 131].

Як вважає Л.В. Дікань, внутрішньогосподарський контроль – це процес, який забезпечує якісну розробку та ефективне досягнення цілей, накреслених організацією, шляхом реалізації прийнятих управлінських рішень [8, с. 7]

О.А. Галич ототожнює внутрішньогосподарський контроль з системою безупинного спостереження за ефективністю використання фінансових та майнових ресурсів інвестованих в діяльність господарюючого суб'єкта, законністю і доцільністю господарських операцій та процесів, збереженням грошових коштів і матеріальних цінностей. Дослідник стверджує, що контроль є складовою частиною внутрішнього економічного механізму, одним із прийомів перевірки виконання прийнятих управлінських

рішень, найважливішою функцією управління підприємством [5, с. 28].

На думку Т.А. Бутинець, внутрішній контроль – одна із основних функцій управління, форма зворотного зв'язку і система постійного спостереження і перевірки роботи всіх підрозділів з метою оцінки обґрунтованості та ефективності ухвалених управлінських рішень, виявлення відхилень і несприятливих ситуацій, своєчасного інформування керівництва для прийняття рішень по усуненню та зниженню ризиків діяльності та управлінню ними [1, с. 19]. Як процес забезпечення досягнення підприємством своїх цілей характеризує внутрішній контроль Г.В. Ковальова [11]. Схожої думки дотримується і Л.В. Нападівська, яка стверджує, що внутрішній контроль – це процес, який забезпечує якісну розробку та ефективне досягнення цілей, окреслених організацією, шляхом реалізації прийнятих управлінських рішень [16].

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що розбіжності у визначенні поняття «внутрішньогосподарський контроль» спричинені різноманітними підходами у дослідженні його сутності. Так, поняття внутрішній контроль застосовується у більш широкому розумінні, що включає в себе поняття внутрішньогосподарський контроль та виконує функцію управління покликану забезпечувати відповідність фактичних даних установленим вимогам. У свою чергу, внутрішньогосподарський контроль слугує для забезпечення вищих ланок управління інформацією для прийняття управлінських рішень щодо усунення виявлених відхилень в ході внутрішньогосподарських перевірок.

Згідно міжнародних стандартів INTOSAI внутрішній контроль представляє інтегрований процес, що здійснюється управлінською ланкою об'єкта і створюється для зняття ризиків і забезпечення раціонального досягнення місії об'єкта господарювання при умовах, що діяльність проводилась належним чином, етично, економічно, ефективно та результативно, виконувались зобов'язання щодо відповідальності, були дотримані відповідні закони та регуляторні акти, а також була відсутня втрата ресурсів, неправильне їх використання і пошкодження [17, с. 33].

В Міжнародному стандарті аудиту 315 «Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвих викривлень суттєвих викривлень через розуміння суб'єктів господарювання і його середовища» зазначено, що внутрішньогосподарський контроль являє собою процес розроблений, запроваджений і підтримуваний тими, кого наділено найвищими повноваженнями, управлінським персоналом, а також іншими працівниками, для забезпечення обґрунтованої впевненості в досягненні цілей суб'єкта господарювання стосовно достовірної фінансової звітності ефективності та результативності діяльності, а також в дотриманні застосованих законів і нормативних актів [15].

Існує чимало концепцій регулювання внутрішньогосподарського контролю, серед них:

Аудит, аналіз і контроль

COSO, INTOSAI, SAC, COBIT, SAS 55/78, Sarbanes-Oxley Act, Directive 2006/43/EC, ISA (265, 315, 330). Ці концепції являються основоположними в питаннях внутрішньогосподарського контролю та управління ризиками підприємств, їх відмінності полягають в спрямуванні концепції, різноманітності підходів та направленості на різних користувачів інформації.

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» керівник підприємства зобов'язаний створити необхідні умови для здійснення бухгалтерського обліку та внутрішньогосподарського контролю. Також підприємство самостійно розробляє систему і форми внутрішньогосподарського контролю та організовує контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій [9].

У вітчизняному законодавстві існують нормативно-правові акти, які торкаються внутрішньогосподарського контролю, або згадують про нього в аспекті державного управління, але єдиної концепції для українських підприємств не існує. Таким чином, в Україні відсутня типова система внутрішньогосподарського контролю, найчастіше вона залежить від побажань власника,

специфіки та умов діяльності підприємства, ієрархії посадових обов'язків.

Контроль власника є внутрішнім контролем і доречно його групувати у такі підвиди: внутрішньовідомчий, внутрішньосистемний, внутрішньогосподарський.

Внутрішньогосподарський притаманний окремому підприємству та здійснюється посадовими особами підприємства відповідно до покладених на них службових обов'язків. Результати внутрішньогосподарського контролю передаються керівникам для прийняття управлінських рішень [19, с. 280].

Внутрішньогосподарський контроль залежить від мінливих умов в яких здійснюється господарська діяльність, тому виникає потреба у різноманітних видах контролю, які в комплексі охоплюють всі його сторони. Класифікація внутрішньогосподарського контролю дозволяє систематизувати та чітко визначити місце кожного виду, що допоможе при виборі методів і прийомів для його виконавців. Класифікація, що складена на підставі загальних ознак групує закономірні зв'язки між видами внутрішньогосподарського контролю та утворює єдину систему [23, с. 35]. Класифікація внутрішньогосподарського контролю наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Класифікація внутрішньогосподарського контролю

№ з/п	Класифікаційна ознака	Вид контролю	Короткий зміст
1	За часом проведення	Попередній	здійснюється до завершення господарських операцій
		Поточний	проводиться у процесі здійснення господарських операцій
		Наступний	здійснюється після закінчення звітного періоду
2	За видом економічної діяльності	Операційний	контроль за технологічним процесом, проводиться під час виконання або після завершення відповідної операції.
		Інвестиційний	процес перевірки реалізації управлінських рішень у сфері інвестиційної діяльності підприємства
		Фінансовий	контроль за процесом розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів підприємства
3	За джерелами інформації	Фактичний	контроль фактичних показників об'єкта господарювання (готівка в касі, незавершене виробництво та ін.)
		Документальний	контроль достовірності господарських операцій, який здійснюється на підставі документації підприємства
4	За способом проведення	Суцільний	перевірка всіх документів і облікових реєстрів, в яких відображені господарські операції за період, що перевіряється
		Вибірковий	перевірка частини документів, що відбираються за відповідний період часу
		Комбінований	одна частина документів або облікових реєстрів вивчається суцільно, а друга — вибірково способом
5	За проміжками часу здійснення	Перманентний	контроль, що триває безперервно
		Періодичний	контроль, який здійснюється через певні проміжки часу
6	За формами здійснення	Ревізія	система контрольних дій, що здійснюються аудиторською або ревізійною групою за діяльністю структурних підрозділів
		Тематична перевірка	контроль спрямований на вивчення однієї чи декількох сторін виробничої або господарсько-фінансової діяльності підприємств.
		Внутрішній аудит	незалежна, об'єктивна перевірка діяльності з надання впевненості та консультаційних послуг
		Службове розслідування	контроль дотримання працівниками підприємства службових обов'язків та законності

Джерело: складено автором на основі [20, 22].

Для всебічного дослідження напрямів внутрішнього контролю використовують також класифікацію внутрішньогосподарського контролю стосовно суб'єктів здійснення, при цьому виділяють такі його види: адміністративний, бухгалтерський, технологічний та спеціальний.

Зокрема, С.О. Михайловича класифікує контроль залежно від суб'єктів його здійснення на адміністративний, бухгалтерський, технологічний та спеціальний. Адміністративний контроль здійснюється керівником підприємства, або іншими посадовими особами в рамках затверджених внутрішньо організаційних і розпорядчих документів [14].

Бухгалтерський контроль, спрямований на збереження активів та забезпечення достовірності облікових даних і фінансової звітності, виконується головним бухгалтером та іншим обліковим персоналом. До головних завдань бухгалтерського контролю відносять: забезпечення дотримання облікової політики, перевірку правильності облікових процедур, перевірку точності записів, забезпечення збереження активів, попередження помилок і зловживань [14].

Технологічний контроль забезпечує дотримання технології виробництва, норм і нормативів витрат, якості отриманої продукції. Виконавцями є головні спеціалісти та керівники середніх і низових ланок управління [14].

Спеціальний контроль покликаний захищати права засновників підприємства, здійснюється ревізійною комісією та наглядовою радою підприємств [14].

Вчені розділяються в поглядах на предмет внутрішньогосподарського контролю. Як вважає В.Ф. Максимова, предметом внутрішньогосподарського контролю є стан організаційних, управлінських, економічних, інформаційних характеристик підприємства, як організованої системи, яка вивчається з метою виявлення недоліків у фінансово-господарській діяльності підприємства та їх причин і розроблення пропозицій з поліпшення функціонування об'єкта [13, с. 72]. В.В. Дементьев розглядає внутрішньогосподарський контроль як процеси та явища з точки зору невідповідності наміченій меті, планам, управлінським рішенням [7, с. 19]. Існує ще один підхід, що ототожнює з предметом внутрішньогосподарського контролю діяльність посадових осіб спрямовану на планування, організацію, облік та аналіз господарської діяльності [21, с. 8].

Таким чином, під предметом внутрішньогосподарського контролю можна розуміти стан основних характеристик підприємства, їх невідповідність поставленим завданням та діяльність посадових осіб спрямовану на уникнення цих недоліків.

Відповідно до визначеного предмету, об'єктом внутрішньогосподарського контролю можуть виступати окремі, або взаємопов'язані дані чи інші сторони функціонування системи, яка вивчається, стан якої можна оцінити кількісно та якісно та від якої залежить методика здійснення внутрішньогосподарського контролю.

Внутрішньогосподарський контроль повинен здійснюватись згідно з методикою, що направлена на досягнення поставленої мети та цілей підприємства та яка включає застосування притаманних їй методів, процедур внутрішньогосподарського контролю в поєднанні з його суб'єктами та об'єктами відповідно до предмету внутрішньогосподарського контролю. Методика внутрішньогосподарського контролю на підприємстві буде здійснюватись у відповідності до «Положення про підрозділ (відділ) внутрішньогосподарського контролю» розробленого та затвердженого на підприємстві.

Як зазначає В.Ф. Максимова, «методика внутрішньогосподарського контролю потребує: розробки порядку оцінювання стану внутрішнього контролю; розмежування понять «якість» та «ефективність» внутрішнього контролю; побудови системи оцінок якості; визначення вимог, принципів оцінки та її методів, критеріїв оцінювання якості й ефективності; визначення внутрішніх і зовнішніх суб'єктів оцінювання; визначення цільових орієнтирів та форм оцінювання якості; встановлення обмежень у поширенні оцінки, у застосуванні методики оцінювання; уточнення класифікації економічних об'єктів контролю» [13]. Погоджуємось з дослідником та пропонуємо застосування елементів такого підходу до виробництва сільськогосподарської продукції.

Методи внутрішньогосподарського контролю – це сукупність прийомів за допомогою яких оцінюється стан об'єкта, що підлягає внутрішньому контролю. У процесі проведення внутрішньогосподарського контролю використовують загальнонаукові та специфічні методи дослідження. До специфічних відносять методи фактичного, документального контролю, розрахунково-аналітичні, методи узагальнення та реалізації результатів контролю [6].

Методикою контролю називають сукупність методів контролю. Методика – це сукупність правил здійснення конкретного дослідження, набір інструментів, предметів, що використовуються за конкретних обставин [2, с. 240]. Методика контролю може змінюватись залежно від внутрішніх та зовнішніх факторів стосовно суб'єкта господарювання. Кожне підприємство самостійно визначає перелік ознак за якими буде проводитись внутрішньогосподарський контроль, але відповідно до мети завдання у всіх однакове – збереження майна, підвищення ефективності роботи та зміцнення фінансового стану підприємства.

До конкретних завдань можна віднести: перевірку достовірності інформації у внутрішніх документах підприємства, виявлення та усунення недоліків, контроль за виконанням рішень щодо усунення недоліків та коригування роботи підрозділів підприємства. Налагоджена система внутрішньогосподарського контролю повинна охоплювати всі ланки господарських процесів від виробництва до збуту та контролювати рух та збереження ресурсів (рис. 1).

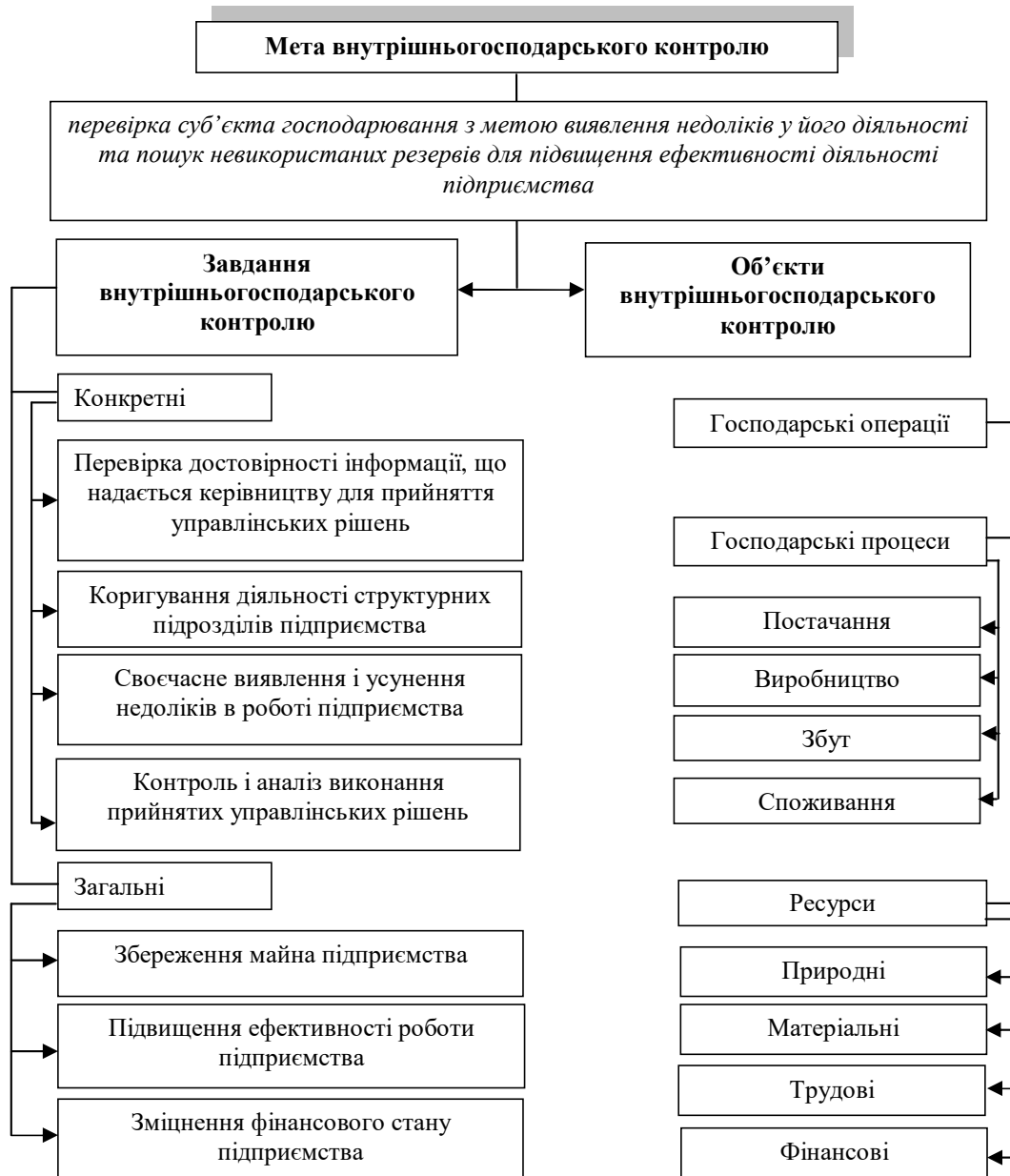

Рис. 1. Мета, завдання та об'єкти внутрішньогосподарського контролю

Джерело: складено автором на основі [6].

Існують також специфічні завдання ВГК, які залежать від виробничої спеціалізації. Так, наприклад, Л.А. Чудак до основних завдань в кормовиробництві відносить забезпечення: ефективності виробництва кормів; збереження та ефективного використання готових кормів; достовірності, повноти та актуальності управлінської інформації про кормовиробництво; правильності реєстрації та обробки господарських операцій підприємства; дотримання працівниками, зайнятими на виробництві кормів, встановлених керівництвом підприємства вимог, правил і процедур [22, с. 137]. Тобто, як бачимо, завдання мають перекликатись з об'єктами внутрішньогосподарського контролю та відповідати його меті.

Висновки. Як свідчать результати проведеного дослідження, різноманітність підходів вітчизняних

дослідників до розкриття сутності внутрішньогосподарського контролю обумовлена акцентуванням уваги на тому чи іншому функціональному аспекті даного поняття. Визначено, що у широкому розумінні внутрішній контроль, включаючи внутрішньогосподарський, виконує функцію управління щодо забезпечення відповідності фактичних даних установленим вимогам. У свою чергу, внутрішньогосподарський контроль слугує для забезпечення вищих ланок управління інформацією для прийняття управлінських рішень щодо усунення виявлених відхилень в ході внутрішньогосподарських перевірок.

З метою посилення ефективності контрольних заходів на практиці, доцільною, на наш погляд, є розробка методичного забезпечення побудови системи внутрішньогосподарського контролю на

підприємстві. Зокрема, розкриття потребують питання критеріїв вибору форми внутрішньогосподарського контролю, обґрунтування його завдань та підбору найбільш ефективного інструментарію здійснення контрольного процесу в залежності від організаційно-правової форми і масштабів діяльності підприємства.

4 Список використаної літератури

1. *Бутинець, Т. А.* Контроль внутрішньогосподарський чи внутрішній [Текст] / Т. А. Бутинець // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнар. зб. наук. праць / Серія : Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. – Вип. 2(14) / Відпов. ред. д.е.н., проф. Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ЖДТУ, 2009. – С. 5-20.

2. *Бутинець, Ф. Ф.* Контроль і ревізія [Текст] : [підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів] / Ф. Ф. Бутинець, В. П. Бондар, Н. Г. Виговська ; [за редакцією проф. Ф. Ф. Бутинця]. – 4-те вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП «Рута», 2006. – 560 с.

3. *Бутинець, Ф. Ф., Виговська, Н. Г., Малюга, Н. М., Петренко, Н. І.* Контроль і ревізія [Текст] : Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / За редакцією проф. Ф. Ф. Бутинця. – 3-є вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП «Рута», 2002. – 544 с.

4. *Воронко, Р. М.* Метастратегії формування внутрішнього контролю в організації [Текст] / Р. М. Воронко // Облік і фінанси. – 2015. – № 2(68). – С. 101-108.

5. *Галич, О. А.* Внутрішньогосподарський контроль в системі управління аграрних підприємств [Текст] // О. А. Галич // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Вип. 1(4). – Т. 3. – Полтава : ПДАА. – 2012. – С. 26-30.

6. *Гуцаленко, Л. В.* Внутрішньогосподарський контроль [Текст] : навч. посіб. / Л. В. Гуцаленко, М. М. Коцупатрій, У. О. Марчук. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 496 с.

7. *Дементьев, В. В.* Предмет и механизм социалистического контроля [Текст] / В. В. Дементьев // Социалистический контроль: методы и проблемы. – К., 1985 – С. 15-29.

8. *Дікань, Л. В.* Внутрішньогосподарський контроль. Конспект лекцій [Текст] / Л. В. Дікань, Н. М. Шульга. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2005. – 60 с.

9. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

10. *Зубчик, С. М.* Внутрішньогосподарський контроль на підприємствах: організація та методика [Текст] : дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук ; спец. 08.00.09 / Зубчик Світлана Миколаївна. – Львів : Львівська комерційна академія, 2015. – 318 с.

11. *Ковальова, Г. В.* Роль внутрішнього контролю в системі управління господарською діяльністю підприємства [Текст] / Г. В. Ковальова // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. – № 1(1). – С. 240-247.

12. *Максімова, В. Ф.* Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства – системний підхід до розвитку [Текст] / В. Ф. Максімова. – Одеса : ОДЕУ, 2005. – 269 с.

13. *Максімова, В. Ф.* Контроль в управлінні економічними процесами на підприємстві [Текст] : навчальний посібник / В. Ф. Максімова. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. – 190 с.

14. *Михайловина, С. О.* Внутрішньогосподарський контроль як необхідний елемент управління сільськогосподарським підприємством [Текст] / С. О. Михайловина // Вісник НТУ «ХП». Серія : Актуальні проблеми управління фінансово-господарською діяльністю підприємств – Харків : НТУ «ХП». – 2013. – № 52. – С. 143-150.

15. Міжнародні стандарти контролю якості аудиту іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2014 року 1 частина [Текст] / Пер. з англ. Ольховікова О. Л. Селезньов О. В. – К. : Міжнародна федерація бухгалтерів; Аудиторська палата України, 2015. – 1018 с.

16. *Нападовська, Л. В.* Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці [Текст] : монографія / Л. В. Нападовська. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2000. – 224 с.

17. *Ніконова, О.* Міжнародні стандарти INTOSAI: основні положення, аудиторські підходи, термінологія [Текст] / О. Ніконова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. – № 2. – С. 29-35.

18. *Подольчук, О. А.* Внутрішньогосподарський контроль у діяльності сільськогосподарських підприємств [Текст] / О. А. Подольчук // Економіка АПК. – 2010. – № 10. – С. 109-112.

19. *Подольчук, О. А.* Класифікація контролю за організаційними формами та видами сільськогосподарського підприємства [Текст] / О. А. Подольчук // Вісник Львівської комерційної академії. – 2011. – № 35. – С. 276-281 с.

20. *Рибалко, Л. В.* Футурологічні аспекти внутрішньогосподарського контролю в умовах глобалізації економіки [Текст] / Л. В. Рибалко // Облік і фінанси АПК. – 2008. – № 4. – С. 169-172.

21. *Соловьев, Г. А.* Вопросы повышения контрольно-ревизионной работы в условиях совершенствования управления народным хозяйством [Текст] : автореф. дис. канд. эконом. наук : 08.00.12 / Г. А. Соловьев. – М., 1977. – 22 с.

22. *Чудак, Л. А.* Удосконалення внутрішньогосподарського контролю в кормовиробництві на основі застосування ланцюга цінності [Текст] / Л. А. Чудак // Облік і фінанси. – 2015. – № 3(69). – С. 136-141.

23. *Шпанковська, Н. Г.* Внутрішньогосподарський контроль [Текст] : Навч. посібник / Н. Г. Шпанковська, О. С. Білова, О. І. Канська. – Дніпропетровськ : НМетАУ, 2012. – 154 с.

4 References

1. Butynets, T. A. (2009). Kontrol vnutrishnohospodarskyi chy vnutrishnii? [Internal economical or internal control?]. *Problemy teorii ta metodologii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu. Seriya: Bukhhalterskyi oblik, kontrol i analiz*, No. 2(14), 15-20.

Аудит, аналіз і контроль

2. Butynets, F. F., Bondar, V. P., Vyhovska, N. H. (2006). *Kontrol i reviziia [Control and revision]* (4th ed. by Butynets F. F.). Zhytomyr: PP «Ruta».
3. Butynets, F. F., Vyhovska, N. H., Maliuha, N. M., Petrenko, N. I. (2002). *Kontrol i reviziia [Control and revision]* (3rd ed. by Butynets F. F.). Zhytomyr: PP «Ruta».
4. Voronko, R. M. (2015). Metastrategiyi formuvannya vnutrishnogo kontrolyu v organizatsiyi [Meta-strategies of the internal control development within the organization]. *Oblik i finansy*, No. 2(68), 101-108.
5. Halych, O. A. (2012). Vnutrishnohospodarskyi kontrol v systemi upravlinnia ahrarnykh pidpriemstv [Internal control in the management of agricultural enterprises]. *Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii*, No. 1(4), Vol. 3, 26-30.
6. Hutsalenko, L. V., Kotsupatryi, M. M., Marchuk, U. O. (2014). *Vnutrishnohospodarskyi kontrol [Internal control]*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury.
7. Dementev, V. V. (1985). Predmet i mehanizm sotsialisticheskogo kontrolya [The object and the mechanism of the socialist control]. *Sotsialisticheskyy kontrol: metody i problemy*. Kiev, 15-29.
8. Dikan, L. V. & Shulha, N. M. (2005). *Vnutrishnohospodarskyi kontrol [Internal control]*. Kharkiv: KhNEU.
9. Verkhovna Rada Ukrainy. (1999). *Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini [About Accounting and Financial Reporting in Ukraine: the Law of Ukraine]*. Retrieved 25 June 2016, from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
10. Zubchik, S. M. (2015). *Vnutrishnogospodarskyi kontrol na pidpriemstvakh: organizatsiya ta metodika [Internal control in enterprises: organization and methods]* (Candidate dissertation). Lviv: Lvivska komertsyiyna akademiya.
11. Kovalova, H. V. (2013). Rol vnutrishnoho kontroliu v systemi upravlinnia hospodarskoiu diialnistiu pidpriemstva [The role of internal control in the management of business enterprise]. *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnogo ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky)*, No. 1(1), 240-247.
12. Maksimova, V. F. (2005). *Vnutrishnii kontrol ekonomichnoi diialnosti promyslovoho pidpriemstva – systemnyi pidkhid do rozvytku [Internal control of economic activities of industrial enterprises - a systematic approach to development]*. Odesa: ODEU.
13. Maksimova, V. F. (2008). *Kontrol v upravlinni ekonomichnykh protsesamy na pidpriemstvi [Control in management of economic processes on the enterprise]*. Sumy: VTD «Universytetska knyha».
14. Mykhailovyna, S. O. (2013). Vnutrishnohospodarskyi kontrol yak neobkhdnyi element upravlinnia silskohospodarskym pidpriemstvom [Internal control as a necessary element of the management on the agricultural enterprise]. *Visnyk NTU «KhPI». Seriya: Aktualni problemy upravlinnia finansovo-hospodarskoiu diialnistiu pidpriemstv*, No. 52, 143-150.
15. International Federation of Accountants. (2012). *Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements (2012 Edition. Volume 1)*. Retrieved 25 June 2016, from http://www.apu.com.ua/files/temp/Audit_2012_1.pdf
16. Napadovska, L. V. (2000). *Vnutrishnohospodarskyi kontrol v rynkovii ekonomitsi [Internal control in a market economy]*. Dnipropetrovsk: Nauka i osvita.
17. Nikonova, O. (2011). Mizhnarodni standarty INTOSAI: osnovni polozhennia, audytorski pidkhody, terminolohiia [International standards INTOSAI: basic provisions, audit approaches and terminology]. *Bukhhalterskyi oblik i audit*, No. 2, 29-35.
18. Podolianchuk, O. A. (2010). Vnutrishnohospodarskyi kontrol u diialnosti silskohospodarskykh pidpriemstv [Internal control in the activities of agricultural enterprises]. *Ekonomika APK*, No. 10, 109-112.
19. Podolianchuk, O. A. (2011). Klyasifikatsiia kontroliu za orhanizatsiinykh formamy ta vydamy silskohospodarskoho pidpriemstva [Classification of internal control according to the organizational forms and the types of agricultural enterprises]. *Visnyk Lvivskoi komertsyiinoi akademi*, No. 35, 276-281.
20. Rybalko, L. V. (2008). Futurolohichni aspekty vnutrishnohospodarskoho kontroliu v umovakh hlobalizatsii ekonomiky [Futures aspects of internal control in a globalized economy]. *Oblik i finansy APK*, No. 4, 169-172.
21. Solovev, G. A. (1977). *Voprosy povysheniya kontrolno-revizionnoy raboty v usloviyah sovershenstvovaniya upravleniya narodnym hozyaystvom [Questions of increase of control and revision work in the conditions of development of economic management]* (Dissertation abstract). Moscow.
22. Chudak, L. A. (2015). Udoskonalennya vnutrishnogospodarskoho kontrolyu v kormovirobnitstvi na osnovi zastosuvannya lantsyuga tsinnosti [Improvement of internal control in fodder production on the basis of chain of values application]. *Oblik i finansy*, No. 3(69), 136-141.
23. Shpankivska, N. H., Bilova, O. S., Kanska, O. I. (2012). *Vnutrishnohospodarskyi kontrol [Internal control]*. Dnipropetrovsk: NMetAU.